

Παιδαγωγικά ρεύματα στο Αιγαίο

Τόμ. 9, Αρ. 1 (2016)

Τεύχος 9-10

παιδαγωγικά ρεύματα στο Αιγαίο διεθνής περιοδική έκδοση παιδαγωγικών προβληματισμών

Θεματικός τόμος: Ζητήματα του σύγχρονου παιδαγωγικού
λόγου: Προβληματισμοί,
θεωρητικές προσεγγίσεις και διδακτικές πρακτικές
Επιμέλεια Τεύχους: Μαρία Δάρρα & Αλιβίζος Σοφός

Τεύχος, 9-10 2018

Ηλεκτρονική Κοινότητα Πρακτικής Άσκησης (e-ΚΠΑ) Διερευνητική μελέτη περίπτωσης των Κοινοτήτων Πρακτικής με έμφαση στο Στοχασμό και την Επαγγελματική Ταυτότητα των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτικών

Απόστολος Κώστας

doi: [10.12681/revmata.31174](https://doi.org/10.12681/revmata.31174)

Copyright © 2022, Απόστολος Κώστας

Άδεια χρήσης [##plugins.generic.pdfFrontPageGenerator.front.license.cc-by-nc-sa4##](https://plugins.generic.pdfFrontPageGenerator.front.license.cc-by-nc-sa4/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Κώστας Α. (2022). Ηλεκτρονική Κοινότητα Πρακτικής Άσκησης (e-ΚΠΑ) Διερευνητική μελέτη περίπτωσης των Κοινοτήτων Πρακτικής με έμφαση στο Στοχασμό και την Επαγγελματική Ταυτότητα των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτικών. *Παιδαγωγικά ρεύματα στο Αιγαίο*, 9(1), 183–186. <https://doi.org/10.12681/revmata.31174>

Ηλεκτρονική Κοινότητα Πρακτικής Άσκησης (e-ΚΠΑ)
Διερευνητική μελέτη περίπτωσης των Κοινοτήτων Πρακτικής με έμφαση στο Στοχασμό
και την Επαγγελματική Ταυτότητα των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτικών

Απόστολος Κώστας¹
apkostas@aegean.gr

Περίληψη διδακτορικής διατριβής, Ρόδος 2015

Η παρούσα διδακτορική διατριβή, εντάσσεται στη γενικότερη προβληματική περί της αναγκαιότητας εμπλουτισμού των προγραμμάτων σπουδών των ακαδημαϊκών ιδρυμάτων προετοιμασίας εκπαιδευτικών, αφενός με νέα μοντέλα και μεθόδους οργάνωσης των πρακτικών ασκήσεων με στόχο την στήριξη των φοιτητών/τριων και την ενδυνάμωση της στοχαστικής σκέψης και αυτοαντίληψής τους ως μελλοντικών εκπαιδευτικών και αφετέρου προετοιμασίας τους στη βάση των νέων δεξιοτήτων που απαιτεί ο 21^{ος} αι. (21st Century Skills).

Μια προβληματική η οποία εδράζει και ενισχύεται από το ευρύτερο πλαίσιο της μετανεωτερικότητας στον εκπαιδευτικό τομέα, όπου παλιές έννοιες αμφισβητούνται, νέες έννοιες προκρίνονται και νέες συνεπαγόμενες πρακτικές αναδύονται, γεγονός που οδήγησε τις έννοιες του στοχασμού και της στοχαστικής διδασκαλίας στο να αποκτήσουν ερευνητική δυναμική στο τομέα της εκπαίδευσης εκπαιδευτικών, σχετιζόμενες με την ανάγκη επαναπροσδιορισμού του επαγγελματικού ρόλου του εκπαιδευτικού. Ταυτόχρονα, συγκλίνει με την 3^η φάση ολοκλήρωσης της τεχνολογίας στα ακαδημαϊκά ιδρύματα προετοιμασίας εκπαιδευτικών, σύμφωνα με την οποία η διαθεσιμότητα αναδύομενων (*emerging*) τεχνολογιών, όπως το Web 2.0 και οι κινητές συσκευές, δυνητικά οδηγεί σε κοινωνικό-εκπαιδευτικές διευθετήσεις σε επίπεδο Εσωτερικό (*inter-institutional*), Δια-Τμηματικό (*intra-institutional*) και Υπέρ-Τμηματικό (*trans-institutional*), δηλαδή την ανάπτυξη ενός κοινωνικού ιστού για τους εκπαιδευτικούς, που θα ξεκινάει από την περίοδο των σπουδών και της προετοιμασίας τους και θα συνεχίζεται κατά την διάρκεια της επαγγελματικής τους σταδιοδρομίας, με έμφαση τη σύνδεση θεωρίας και επαγγελματικής πρακτικής.

Περνώντας λοιπόν από το γενικό στο ειδικό, η παρούσα έρευνα οριοθέτησε τη **Παιδαγωγική** της διάσταση θέτοντας στο επίκεντρο τις έννοιες της «αναδύομενης» επαγγελματικής ταυτότητας και του στοχασμού πάνω στην πράξη για τον εκπαιδευόμενο εκπαιδευτικό την περίοδο της πρακτικής του άσκησης στο σχολείο και προσεγγίστηκε με το **Ολιστικό Μοντέλο Πρακτικής Άσκησης** στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Αιγαίου, ακολουθώντας τις βασικές αρχές της στοχαστικο-κριτικής αντίληψης για την πρακτική άσκηση. Ενώ, η **Τεχνολογική** διάσταση της έρευνας προσεγγίστηκε υπό το πρίσμα των ΤΠΕ ως μέσου διαμεσολάβησης ανάμεσα στον εκπαιδευόμενο εκπαιδευτικό και την επίτευξη των παιδαγωγικών στόχων του, δηλαδή της ενδυνάμωσης του επιπέδου στοχαστικής σκέψης, την καλύτερη σύνδεση θεωρίας και πράξης και τελικά την ανάπτυξη της αυτο-αντίληψης για το επάγγελμα του εκπαιδευτικού.

Για την υποστήριξη της τεχνολογικής διάστασης της έρευνας, σχεδιάστηκε και λειτουργήσε η **ηλεκτρονική Κοινότητα Πρακτικής Άσκησης (e-Κ.Π.Α.)** ως μια διαδικτυακή συνεργατική πλατφόρμα Web 2.0 με χαρακτηριστικά κοινωνικού δικτύου, για την στήριξη και διευκόλυνση

¹ Μέλος Ε.ΔΙ.Π., Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Ph.D, M.Sc., B.Eng.

της εργασίας και συνεργασίας των φοιτητών, στα πλαίσια της διεξαγωγής της πρακτικής άσκησης, ως δομικού στοιχείου του μοντέλου της πρακτικής άσκησης.

Στο διδιάστατο αυτό πλαίσιο, το οποίο καθόρισε και τον σκοπό και τους στόχους της έρευνας, οριοθετήθηκε το κεντρικό ερευνητικό θέμα της διατριβής, ως **η διερεύνηση του ρόλου μιας εικονικής κοινότητας ως μέσου στήριξης των φοιτητών-εκπαιδευόμενων εκπαιδευτικών κατά την διάρκεια της πρακτικής τους άσκησης** όπου προέκυψαν και οι δύο βασικοί ερευνητικοί άξονες (ΕΑ) με τα επιμέρους ερευνητικά ερωτήματα:

ΕΑ1 Η διερεύνηση και αξιολόγηση της συμβολής της e-ΚΠΑ στην πρακτική άσκηση.

Ερ1: Ποια ήταν η συνολική αποτίμηση της λειτουργίας της e-ΚΠΑ;

Ερ2: Ποια ήταν η συνολική αξιολόγηση της e-ΚΠΑ;

Ερ3: Ποια ήταν η επίδραση της e-ΚΠΑ και του Ολιστικού Μοντέλου στην πρακτική άσκηση;

Ερ4: Αναπτύχθηκε επικοινωνία και συνεργασία μεταξύ των μελών;

ΕΑ2 Η διερεύνηση του επιπέδου στοχασμού των φοιτητών/τριών και των διαστάσεων της επαγγελματικής τους ταυτότητας ως εκπαιδευόμενοι/ες εκπαιδευτικοί, μέσα από την συμμετοχή τους στην e-ΚΠΑ.

Ερ5: Τι επίπεδα στοχασμού επιτεύχθηκαν από τα μέλη της e-ΚΠΑ;

Ερ6: Ποια επιμέρους χαρακτηριστικά των επιπέδων στοχασμού αναδείχθηκαν;

Ερ7: Ποιες διαστάσεις της επαγγελματικής ταυτότητας εκπαιδευόμενου εκπαιδευτικού αναδείχθηκαν μέσα από τη συμμετοχή στην κοινότητα;

Για τη διερεύνηση των επιμέρους ερευνητικών ερωτημάτων επιλέχθηκε η μονή Μελέτη Περίπτωσης ολιστικού τύπου (*holistic single-case design*) με επίκεντρο την ηλεκτρονική κοινότητα ως «περίπτωση» και ως μονάδα ανάλυσης, αφού εκλαμβάνει τους φοιτητές του ΠΤΔΕ ως αντιπροσωπευτική περίπτωση και διερευνά ένα πρόγραμμα πρακτικής άσκησης στη βάση ενός συγκεκριμένου θεωρητικού, παιδαγωγικού και τεχνολογικού πλαισίου. Επιπρόσθετα, η έρευνα αποτελεί μια εργαλειώδη και διερευνητική μελέτη περίπτωσης, διότι αφενός προσπαθεί να αναδείξει πτυχές ενός θέματος και αφετέρου επιχειρεί να αναπτύξει μια περιγραφή η οποία να «φωτίσει» το πολυσύνθετο μιας εκπαιδευτικής δράσης, μέσα από ένα κατά βάση δομημένο και τεχνητό περιβάλλον έρευνας, κυρίως σε επίπεδο μη συμμετοχικής παρατήρησης.

Τα εργαλεία συλλογής και ανάλυσης των δεδομένων, στο πλαίσιο της συγκεκριμένης μεθοδολογικής προσέγγισης, εντάσσονται στη λογική των Μεικτών Μεθόδων, δηλαδή συνδυασμό ανάλυσης ποιοτικών και ποσοτικών στοιχείων από διαφορετικές πηγές δεδομένων, με έμφαση όμως στην ανάλυση περιεχομένου (τυπολογική, ταξινομική και οιονεί στατιστική), τα οποία προέρχονταν πρωτίστως από τα ηλεκτρονικά μηνύματα των χρηστών της e-ΚΠΑ. Συγκεκριμένα, έγινε χρήση δύο μοντέλων ταξινομικής καταγραφής (α) των επιπέδων στοχασμού και (β) της επαγγελματικής ταυτότητας ανερχόμενου εκπαιδευτικού, μέσα από την ανάλυση των αναρτήσεων του ιστολόγιου των φοιτητών/τριών για τη διερεύνηση του 2^{ου} ερευνητικού άξονα, ενώ για τον 1^ο ερευνητικό άξονα έγινε χρήση ενός ερωτηματολογίου αξιολόγησης της κοινότητας, ανάλυση ηλεκτρονικών μηνυμάτων της κοινότητας, ανάλυση του κύκλου ζωής της κοινότητας και δευτερεύοντος ανάλυση αποτελεσμάτων των ερωτηματολογίων (α) *Κλίμακα ΤΡΑΚΚ Εκπαιδευόμενων Εκπαιδευτικών* και (β) *Κλίμακα Εμπειριών & Αντιλήψεων Φοιτητών για την Πρακτική Άσκηση*.

Τα συμπεράσματα στα οποία ο ερευνητής οδηγήθηκε μέσα από την ανάλυση, συσχέτιση και ερμηνεία της ποιοτικής και ποσοτικής επεξεργασίας των ερευνητικών δεδομένων αποτελούν επιβεβαίωση της αρχικής υπόθεσης, στηριγμένης τόσο στη βιβλιογραφική ανασκόπηση, όσο και

στα προκαταρκτικά αποτελέσματα της προ-έρευνας και της πιλοτικής έρευνας, πως η συμμετοχή των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτικών σε ένα ηλεκτρονικό περιβάλλον με συγκεκριμένο γνωστικό τομέα, σαφώς καθορισμένη πρακτική και με εργαλεία υποβοήθησης της επικοινωνίας, οδηγεί στην ανάπτυξη κοινότητας η οποία δρα ως μέσο διαμεσολάβησης και ενδυνάμωσης των φοιτητών/τριών κατά την πρακτική τους άσκηση, ενισχύοντας ως ένα βαθμό την στοχαστική τους σκέψη, βοηθώντας τους να αντιληφθούν καλύτερα το επάγγελμα του εκπαιδευτικού.

Η ανάλυση και συνάθροιση των αποτελεσμάτων έδειξε πως κατά τη διάρκεια του εξαμήνου της πρακτικής άσκησης, στο πλαίσιο της κοινότητας ανιχνεύθηκε ένα μαθησιακό/αναπτυξιακό μονοπάτι διαμέσου του οποίου οι φοιτητές πέτυχαν βελτίωση στο επίπεδο της μαθησιακής και επαγγελματικής τους ανάπτυξης, της κοινωνικό-συναισθηματικής τους κατάστασης και του βαθμού ικανοποίησης τους από την πρακτική άσκηση. Παράλληλα, ενισχύθηκε το μέσο επίπεδο στοχαστικής σκέψης τους και αποτυπώθηκε το μοτίβο εξέλιξης των διαστάσεων της αναδύμενης επαγγελματικής τους ταυτότητας ως εκπαιδευόμενων εκπαιδευτικών, πέρα από τις όποιες δυσκολίες σε επίπεδο φόρτου εργασίας, οι οποίες παρατηρήθηκαν. Επιπλέον, σε τεχνολογικό επίπεδο αποτυπώθηκε η εφικτότητα και βιωσιμότητα της χρήσης υπηρεσιών της **Νεφο-Υπολογιστικής (Cloud Computing)**, για την υποστήριξη συνεργατικών τεχνολογικών περιβαλλόντων σε ακαδημαϊκό επίπεδο.

Ο ρόλος της e-ΚΠΑ όπως αναδείχθηκε μέσα από την έρευνα, ήταν το μέσο διαμεσολάβησης και ενίσχυσης των φοιτητών/τριών στο πλαίσιο της πρακτικής τους άσκησης, χωρο-χρονικά ενταγμένη σε ένα εξαμηνιαίο μάθημα του Παιδαγωγικού Τμήματος, δηλαδή οδήγησε σε μια νέα κοινωνική διεύθυνση εντός μαθήματος/πρακτικής (*inter-course/practicum*) με σκοπό την δικτύωση ενός μεγάλου πλήθους φοιτητών/τριών, την καλύτερη συνεργασία μεταξύ τους, τον καλύτερο συντονισμό διαδικασιών και εμπειριών εντός του συγκεκριμένου χωρο-χρονικού πλαισίου. Η νέα αυτή κοινωνική διεύθυνση, καινοτομική σε εθνικό επίπεδο, αποτελεί επιβεβαίωση στην πράξη πως όντως η ολοκλήρωση της τεχνολογίας στα παιδαγωγικά τμήματα συγκλίνει (υπό συνθήκες) με την προσέγγιση, σύμφωνα με την οποία αναδύμενες τεχνολογίες όπως το Web 2.0 είναι ικανές να οδηγήσουν στην ανάπτυξη μιας ευρύτερης πολύ-επίπεδης εκπαιδευτικής κοινότητας, με τελικό στόχο την όσο το δυνατόν καλύτερη προετοιμασία των αυριανών εκπαιδευτικών.

Σε αυτή τη λογική, η e-ΚΠΑ θα μπορούσε αρχικά να αποτελέσει μια πλατφόρμα η οποία να επεκτείνει την παρατηρούμενη αυτή κοινωνική διεύθυνση, από τα όρια του συγκεκριμένου μαθήματος/πρακτικής στα όρια του Τμήματος (*inter-departmental*) και του Ιδρύματος (*inter-institutional*), βοηθώντας στη δικτύωση γνωστικών αντικειμένων και ακαδημαϊκού προσωπικού και στην καλύτερη οργάνωση και παρακολούθηση των πρακτικών μέσα από τον συντονισμό ενεργειών και τον διαμοιρασμό εμπειριών και γνώσεων.

Εν συνεχεία, επεκτείνοντας τα όρια της κοινότητας πέρα από το ίδρυμα, εντάσσοντας στη διαδικασία αυτή και τα σχολεία υποδοχής των φοιτητών/τριών για την πρακτική τους άσκηση και τους εκπαιδευτικούς που έχουν αναλάβει τον ρόλο του σύμβουλου-μέντορα, η e-ΚΠΑ μπορεί να οδηγήσει την κοινωνική διεύθυνση πέρα από τα όρια του Τμήματος σε ένα επόμενο επίπεδο, δηλαδή την Δια-Τμηματική (*intra-institutional*) επικοινωνία και συνεργασία, συνδέοντας τους εκπαιδευόμενους εκπαιδευτικούς, το ακαδημαϊκό προσωπικό και τους εν ενεργεία εκπαιδευτικούς σε μια ενιαία κοινότητα πρακτικής με στόχο την αμοιβαία επαγγελματική εξέλιξη (*professional development*).

Ένα μοντέλο, το οποίο συνάδει τόσο με την έννοια της Επαγγελματικής Μαθησιακής Σύμπραξης (*Professional Learning Partnership - PLP*), όπου ένα τεχνολογικά εμπλουτισμένο περιβάλλον

μπορεί να συνδέσει εκπαιδευτικούς και φοιτητές παρέχοντας υποστήριξη μέσω μεντορίας (*mentoring*) σε μια προσπάθεια να εξαλειφθεί το κενό μεταξύ αυτών των 2 ομάδων σε όρους γνώσεων, εμπιστοσύνης και κατανόησής βασικών παιδαγωγικών ζητημάτων, όσο και με την δομή του *Professional Development School (PDS)*, με στόχο την ανάδειξη του εκπαιδευόμενου ως ερευνητή (*inquirer*) μέσα από ένα συνεργατικό πλαίσιο σύμπραξης των σχολείων και των ακαδημαϊκών ιδρυμάτων.